

PRÍBENY usite? (aj) filozofia

NAPÍŠALA A ILUSTROVALA
JANA BELKOVÁ

Príbehy

užite (aj) filozofiou

Napísala a ilustrovala
Jana Belková

Jana Belková
Príbehy ušité (aj) filozofiou
Ilustrátor: Jana Belková
978-80-570-2576-4

Príbeh o spravodlivosti

Ktorý kráľ počas svojej vlády nebol samolúby a ctižiadostivý? V jednej neznámej krajine vládol práve takýto výnimočný kráľ Eduard, ktorému sa do vienka dostalo veľa z týchto panovníckych vlastností. Myšlienka úspechu a pocitu, že ho ľud bezhranične miluje, bola pre neho tým najlepším balzomom na dušu. V prestrojení za chudobného človeka odchádzal pravidelne do krčmy, pretože bol presvedčený, že len takýmto spôsobom sa môže dozvedieť, čo si o ňom ľud skutočne myslí. A na dôvažok ako skúsený vladár nemal pochybnosti o tom, že treba počúvať obyčajných ľudí.

Jedného dňa prišiel do krčmy, vypýtal si džbán piva a preoblečený v šatách pustovníka si prisadol k chudobnému sedliakovi a začal debatu: „Mladý muž, pripí si so mnou, nech sa nám darí tak ako doteraz. Len mi povedz, či si spokojný s kráľom, lebo ja veru som.“ Sedliak sa po prítivom príhovore len zamračil a podgurážený odvetil: „Kráľ doposiaľ vládol spravodlivo, no ľud je čoraz viac rozhorčený nad tým, že spravodlivosť pomaly odchádza. Niektorí ľudia majú veľké bohatstvo a iní zasa nemajú čo do úst vložiť. Ak sa rozdiely medzi ľuďmi neodstránia, spravodlivosť v krajine nastolená nebude.“ Sklamany úprimnými slovami prostého človeka si zaumienil, že bude musieť v tejto veci niečo urobiť.

Jedného dňa, keď sa prechádzal po veľkolepých záhradách a zašiel aj kúsok ďalej ako sa patrí, stretol starca. Starec ho pekne ponížene pozdravil, poklonil sa a povedal mu: „Urodzený kráľ, viem čo vás trápi a verte, že vaša hlava a srdce nebude mať pokoj, kým nepôjdete za kráľom búrok a dažďov, za veterným kráľom a mesačným kráľom. Iba tí vám môžu dať dobrú radu a zvrátiť tak nebezpečenstvo, ktoré krajinu ohrozuje.“ Po týchto proroctvách sa kráľ Eduard na druhý deň pobral na krásnom osedlanom koni do kráľovstva búrok a dažďov. Prešiel mnoho dolín, až celkom vyčerpaný padol na kolena pred jedného z najmocnejších vladárov sveta. Kráľ prehovoril: „Som šťastný, že som po dlhej únavnej ceste prišiel do vašej vzdialenej zeme. Vždy som vedel nájsť odpoveď na každú otázku, ale teraz tápam vo veľkej temnote. Chcel som spravodlivo vládnuť, chcel som, aby ma ľud ešte viac miloval. V krajine sú chudobní ľudia, ktorí žijú vo veľkej biede a tí, čo majú bohatstva dostatok. Táto rozdielnosť vyvoláva v ľuďoch nespokojnosť.“ Kráľ búrok a dažďov sa usmial a takto mu riekol: „Keď hovoríš, že jedni sú príliš chudobní a tí druhí zasa príliš bohatí, aby bola nastolená spravodlivosť, musíš dať každému rovnaký diel majetku.“ S vďačnosťou k vládcovi, ktorý mu pomohol vyriešiť hádanku, sa kráľ pobral na spiatočnú cestu. Slniečko ho sprevádzalo až do príchodu jeho rodnej vlasti. Keď kráľ docválal až do svojho zámku, dal okamžite oznámiť a písmom spečatiť, že od toho dňa budú mať všetci ľudia rovnako. Nebudú ani

chudobní, ani bohatí, ale rovnako majetní. Kráľ však po čase pocítil ten istý záchvev podozrenia z nespokojnosti ľudu, a preto išiel zasa do tej istej krčmy. S krčahom piva na stole začal debatu s ostatnými: „Zdá sa, že ľud je zasa nespokojný, aká je príčina? Veď každý má dostatok všetkého a každý je zarovno s tým druhým.“ Mladíka oblečeného v peknej kabanici kráľova reč zaujala a odpovedal: „Predtým boli chudobní aj bohatí, tak to bolo prirodzené veku vekov, že ako musí existovať roľník, tak aj pán. Teraz je však vrchnosť nahnevaná, že má toľko, čo sedliak, ktorý toľké štúdium nemá, iba čo kravy a ovce pasie a peňazí má veľa.“ Kráľ sa len po brade poškriabal a so smútkom v srdci sa rozlúčil.

Nečakal do druhého dňa a vybral sa za veterným kráľom, ako mu kedysi poradil starec. Po dlhom putovaní sa spustil vyčerpaný na kolená pred kráľa vetrov. Úctivo sa poklonil, vyrozprával mu všetko, čo mal na srdci a požiadal ho o pomoc. Veterný kráľ sa len usmial a povedal: „Dal si ľudu všetkého dost, každému si rovného majetku nameral, ale ľud predsa pociťuje nespravodlivosť. Ak si dal ľudu všetko a predsa si ich srdcia nenaplnil spokojnosťou, musíš dať iba tým, čo si to zaslúžia. Preto urob ako hovorím a pridel každému iba toľko, koľko si zaslúži!“ Poďakoval sa Eduard mocnému pánovi vetrov a spokojný sa pobral na spiatočnú cestu. Vietor ho svoju silou sprevádzal až do jeho krajiny. Len čo z koňa zoskočil, hneď prvého úradníka zastavil a povedal mu: „Okamžite dajte vyhlásiť a v písme spečatiť, že v mojom kráľovstve iba vtedy bude spravodlivosť nastolená, keď každému sa dostane majetku podľa vlastnej zásluhy.“

Kráľ spokojný s vykonanou spravodlivosťou sa po čase pobral zasa do tej istej krčmy. Sedliak, s ktorým si kedysi pripil, posadil sa vedľa neho a oznámil mu nepríjemnú správu: „Ľudia sú zasa nespokojní, lebo špekulujú. Každý mudruje inak a nikomu sa nepáči, že každý má mať len to, čo si zaslúži, pretože sú tej mienky, že si zaslúžia vždy viac, ako ten druhý.“ Kráľ už naozaj ničomu nerozumel, len sa smutný rozlúčil so svojím priateľom a pobral sa domov. Keď však prichádzal k zámku, čakalo ho nemilé privítanie. V obrovských zástupoch sa ťahal ľud a svoju nespokojnosť dával najavo krikom a hádzaním kameňov. Keďže bol oblečený do šiat chudobného človeka, nik ho nespoznal. Bez povšimnutia obrátil svojho koníka a pobral sa v šere mesačného svitu za pánom mesačnej oblohy. Prešiel veľa dolín a vrchov, až ho zúfalstvo nakoniec priviedlo do krajiny, kde nočnú oblohu posiatu hviezdami sprevádzal zlatistý mesiac. Celkom vyčerpaný, unavený a zronený nad tým, čo vykonal, keď takto svoj ľud na biedu priviedol, padol na kolená pred mesačným kráľom. Kráľ mesačnej oblohy však všetko videl. Ľud sa búril a v krajine vládol chaos. „Nemusiš vyriechnúť žiadne slová, na tvári máš napísané, čo ťa ku mne priviedlo,“ privítal ho mesačný kráľ. „Tvoj ľud je čoraz viac nespokojný. Vidiš toto semienko, kráľ? Vezmi ho a dobre opatruj a keď prídeš do svojho

kráľovstva, zasad' ho pred dvere zámku. Zo semienka vyrastie obrovský strom, ktorý sa bude ťahať až do neba. Svoju ľudu povedz len toľko, že ak chce žiť v spravodlivej krajine, musí sa po tom strome vyšplhať až na jeho vrchol. Len si pamätaj, že ty na ten strom nepolož ani ruku, lebo by si obanoval.“ Kráľ zobral semienko, poďakoval sa mesačnému pánovi a s nádejou v srdci sa pobral na spiatočnú cestu. Keď bol už blízko svojho zámku, videl zreteľne nespokojný ľud. Tentoraz už plienil a klátil všetko, čo mu prišlo do cesty. Kráľ sa zhrozil, nabral odvahy a nenápadne vošiel za brány zámku. Zasiaľ semienko a v jednu chvíľu vyrástol na mieste obrovský strom, ktorý stále rástol a rástol. Podivne rýchly rast stromu zapríčinil, že ľudia spozorneli a prestali s nivočením.

Kráľ sa konečne mohol prihovoriť: „Som váš kráľ, prišiel som, aby som vám pomohol. Ľudia, viem, že pociťujete nespravodlivosť, ale všetko sa dá ešte napraviť. Ak chcete žiť v spravodlivej krajine, vyšplhajte sa po tomto strome až na samý vrchol. Tam už budete žiť ako vám je hodné žiť.“ Ľud v omámení poslúchol kráľa. Všetci sa začali šplhať na obrovský strom. Podaktorí už ani nevládali, museli sa zastaviť a oddýchnuť si, aby nabrali silu a mohli pokračovať ďalej. Keď už všetci na tom strome zostali, podaktorí ešte len v pol ceste, ozval sa silný vietor. Spustil sa hustý dažď, blesky a hromy bičovali oblohu. Nastala dažďová a veterná metelica, aká ešte nebola. Ľudia začali padať z obrovského stromu ako chabé halúžky. Veterná smršť odsúdila skoro všetkých na smrť. Kráľ našiel malé útočisko v ruinách zámku a nik už nevie, čo sa s ním v tej veľkej búrke stalo. Nakoniec sa aj strom celý sklátil na zem a silný vietor ho rozmetal po celom kraji, nezostal po ňom ani konárik. Zámok nebol už viac takým, ako predtým. Už len úbohé ruiny zanechali chabé stopy po časoch, keď múdri panovali, aby spravodlivosť nastolili. Po búrke však nastalo ticho a stalo sa tak, ako na začiatku. Boli chudobní a boli bohatí, lebo tak to bolo od nepamäti, že inak by to ani nemohlo byť.

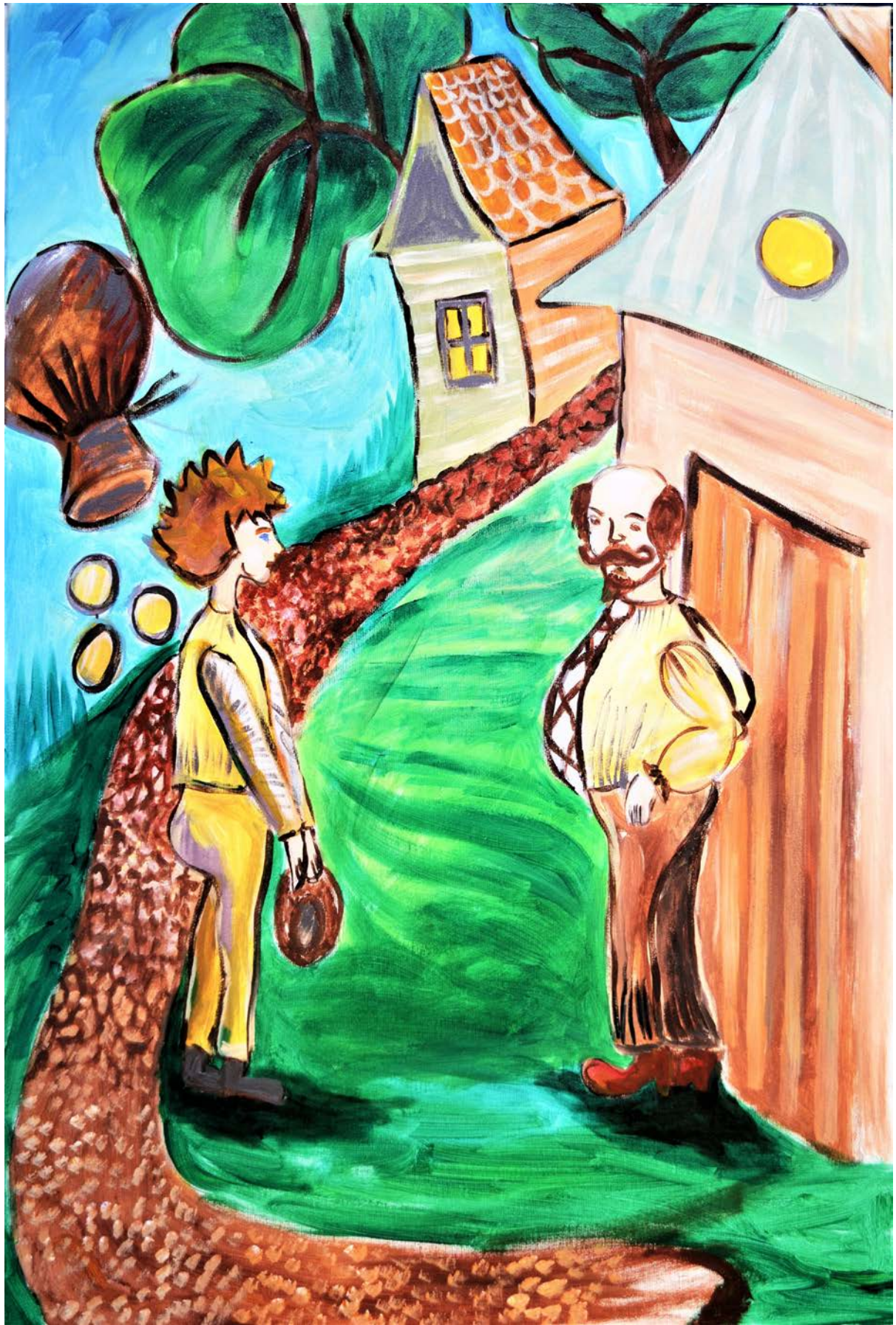
O skúpom boháčovi a preflkanom Jankovi

V jednej dedine žil veľmi bohatý človek, ktorý mal toľko bohatstva, ako aj lakomosti. Jedného dňa sa rozhodol, že si nájde dobrého sluhu, čo by sa mu staral o dobytok a polia, keďže mu už čoraz viac ubúdali sily. Mal však obavy, či nájde pomocníka, ktorý by pracoval iba za jedlo a strechu nad hlavou. Predstava o budúcom paholkovi ho nenechala pokojne spávať.

Svoj nápad chcel dať všetkým na známosť. Ľudia sa však začali nad gazdovou ponukou pohoršovať: „To je skupáň. Kto bude pracovať za jedlo a strechu nad hlavou? Azda v zlatkách spáva, keď mu je ťažké deravý groš pustiť za poctivú prácu?“ Lakomca však takéto pletky a plané reči nezaujímali, pretože on bol tvrdohlavý a túžil iba po peniazoch. S každodennou trpezlivosťou čakal, kto mu zaklope na dvere jeho gazdovstva. Jedného dňa sa predsa len dočkal a vo dverách uvidel stáť mladého muža útlej postavy. Boháč si ho premeral od hlavy po päty a povedal: „Nuž, čakal som urastenejšieho mládenca, ale keďže si mal odvahu prísť do mojich služieb, zamestnám ťa.“ Boháč si pomyslel, že možno je lepšie, keď je chudý, aspoň nebude veľa jesť. Nad touto myšlienkou sa pobavil a pohladkal si svoje fičúrske fúzy. „Ako sa voláš, mládenec?“ opýtal sa gazda. „Volám sa Janko,“ odpovedal mladík skromne. Gazda vysvetlil Jankovi, aké povinnosti bude mať na jeho gazdovstve. Po prednáške o tom, čo všetko musí a nemôže, mu napokon ukázal aj skromnú izbu s jednou posteľou a malým stolíkom. „Nuž, a teraz sa poberaj do roboty a na obed príd', posilníme sa jedlom,“ povedal gazda.

Deň za dňom šiel rýchlo a neúprosne. Janko si plnil svoje povinnosti poctivo. Každý deň chodil ukonaný do gazdovho domu a večer odišiel do svojej izby, kde spal až do rána. Zvyk je síce železná košeľa, ale Jankovi už začala byť aj táto košeľa priťažká na jeho útlých pleciach. Pomaly si zvykal, len mu začínalo byť ľúto gazdovej lakomosti, z ktorej už nemal iný osoh ako prístrešie a trochu jedla. Janko jedného večera po únavnom dni premýšľal, že by bolo dobré, keby mu raz za čas aj nejaká zlatka padla na dlaň. Nakoniec mu predsa len napadla zaujímavá myšlienka.

Na druhý deň podvečer prišiel mládenec za gazdom a pýtal od neho kus slaniny. „Gazda, dajte mi jeden kus slaniny, čo máte v komore a zajtra vám prinesiem dva falaty. Dôverujte mi a neobanujete,“ prosil mládenec. Gazda si oprel ruky vbok a skúmavo na mládenca cival. Neveriacky krútil hlavou a vyčítal mládenecovi, že si vymýšľa, aby ho oklamal a ušiel. Janko bol však tvrdohlavý ako desať mulíc, a prosil tak dlho, že mu gazda slaninu nakoniec dal. „Zober si teda slaninu, ale ak ma oklameš, navždy odtiaľto pôjdeš aj s výplatom,“ povedal gazda prísny hlasom. Janko sľúbil, že sa mu za jeho štedrosť odmení.

Ráno už gazda mládenca nedočkavo očakával a chcel vedieť, či splnil, čo sľúbil. Janko sa zrazu objavil vo dverách držiac v rukách dva falaty slaniny. Gazda bol prekvapený a neveriacky sa opýtal: „Kde si vzal tú slaninu, hádam si ju neukradol?“ Mládenec sa zapýril a riekol: „To vám nesmiem povedať, dôverujte mi, gazda. Keď príde čas, pravdu sa dozviete.“

Janko po krátkom čase využil príležitosť a keď mal gazda dobrú náladu, poprosil ho o mladú jalovicu. Gazda sa chvíľu okúňal a riekol: „Janko, o slaninu som sa bál a teraz mám riskovať jalovicu? Či ma ty len nechceš prekabátiť?“ „Ak mi neveríte, nedajte...“ riekol Janko, „ale pamätajte, že miesto jednej môžete mať dve.“ Gazda popremýšľal, spomenul si na slaninu a napokon dal mládenkovi aj jalovicu. Teraz si však gazda povedal, že bude rozumnejší a bude Janka sledovať. Keď slnko zašlo za hory a Janko išiel konečne do svojej izby, gazda začal striehnuť. Pozhasínal všetky lampáše a usalašil sa vedľa komory, aby videl na dvere Jankovej izby. Gazda skrčený v tme ani nedýchal. Už si myslel, že nevydrží, oči sa mu zatvárali od únavy. O polnoci však začul šuchot a z izby po špičkách vyšla tmavá postava, ktorá smerovala von. Gazda sa potichu vybral za tieňom. Nepochybné to bol Janko. Videl, že odviazal jalovicu, čo stála pri dome a kráčal smerom k veľkej lúke. Zastavil sa až pri mohutnom strome a jalovicu oň priviazal. Potom sa tajomná tmavá postava zvrtila a išla opäť domov. Premýšľal, či by nemal ostať radšej pri strome, bolo mu ľúto nechať jalovicu napospas samote uprostred chladnej noci. Gazda sa však bál, že by mohol porušiť dajaké čary. Navyše cítil na krížoch neuveriteľný chlad, preto rýchlo utekal opäť za Jankom. Ten však vošiel do izby a už z nej nevyšiel. Gazda sa teda tiež pobral spať. Bol odhodlaný skoro ráno vstať, aby mohol Janka sledovať. Nad ránom gazda s opuchnutými očami od nepretržitého nočného bdenia opäť pozoroval dvere Jankovej izby. Sledoval mládenca, ako kráča ku stromu. Nevychádzal z údivu, keď miesto jednej jalovice boli pri strome uviazané dve. Lakomec sa rýchlo pobral do chalupy, aby tam bol skôr ako mladík. Keď Janko vošiel do izby, gazda sa pretvaroval, že práve vstal. „Dobrý deň, gazda, vyzeráte unavený, akoby ste pretancovali celú noc,“ ozval sa Janko. „Hm, hm,“ zabehla slina gazdovi, „dnes som veru dobre nespál, ale ty povedz, Janko, ako si pochodil a či si jalovice priviedol?“ Janko ukázal gazdovi jalovice, a ten v pretvárke, že ich vidí prvý raz, chválami nešetril. Gazda už vedel, čo ho v tajni bude čakať, nevedel však, aké sily pomohli Jankovi zaobstarať jalovicu navyše. Pomyslel si, že strom v sebe určite ukrýva čarovnú moc, ktorú sám vyskúša.

Janko však nemeškal so svojimi nápadmi, na druhý deň opäť prišiel za gazdom a poprosil ho, aby mu dal naposledy truhlicu zlatiek, že mu miesto jednej donesie dve. Gazda sa vyhovárал a povedal mu, aby za ním už nechodil, peniaze mu nedá za ten celý svet. Keď však chlapec neustále prosíkal, gazda sa nahneval a mládenca vyhodil na ulicu. Nespravodlivo odsúdený Janko sa

nebránil, pobalil si veci a odišiel z gazdovho domu. Gazdu síce začalo trápiť svedomie, že tak s chlapcom za dobrú vôľu zaobchádzal zle, na druhej strane sa utešoval premýšľaním nad svojím šibalstvom. Mal totiž v pláne peniažky zaniest' k veľkému stromu, aby mal miesto jedného dva a možno tri mešce. Bohvie, o koľko by ho obral mládenec, keby mu mešce dal. Gazda chcel na vlastnej koži skúsiť, čo za zázračný strom Janko objavil. Teraz si od šťastia povzdychol a na mládenca už nepomyslel, len na vlastný úžitok.

Neskoro v noci sa boháč vybral k zázračnému stromu aj s dvoma mešcami peňazí. „Dám dva mešce, budú štyri,“ hútal v duchu gazda. „A možno aj päť, alebo aj šesť.“ Išiel po tme, aj mal strach, že na niekoho natrafí. Nikde však nebolo ani živej duše, jedine žeby stretol strašidlo. Nič také sa však nestalo. Gazda prišiel k mohutnému stromu, ktorého dlhé konáre sa skláňali až k zemi. Keďže sa o peniaze bál a nechcel ich nechať len tak pohodené na zemi, vyhrabal rukami jamu a mešce do nej vložil. Miesto označil halúzkou, aby ráno peniaze poľahky našiel. Pošúchal si od hlíny zamazané ruky a vychystal sa späť. Po príchode do domu sa ani neprezliekol, unavený si ľahol a tuho zaspal.

Ráno vstal veľmi skoro, teplo sa obliekol, zobral si pre istotu lopatu, keby bolo v jame viac mechov peňazí a pobral sa do chladného počasia. Konečne prišiel k statnému stromu a ako sa tak skláňal nad miestom, kde zakopal peniaze, potkol sa o veľký kameň, ktorý tam predtým nebol. Zlá predtucha ho dohnala k tomu, aby rýchlo kopal lopatou čoraz hlbšie do čiernej kamenistej zeme. Zadýchaný zistil, že v jame nie sú žiadne peniaze, ani jeho, ani tie navyše. S hrôzou sa zarýval ďalej do zeme, ale peniaze nenašiel. Unavený sa posadil na zem a obliol ho studený pot. Pozeral sa na rozhádzanú hlinu a snažil sa nájsť nejaké stopy. Keď žiadne nenašiel, pomyslel si na zbojníkov. „Zbojníci to boli, možno ma zbadali, ako ukrývam peniaze do zeme a potom počkali na vhodnú chvíľu a peniaze ukradli,“ pomyslel si. Takto dumal a spomenul si na Janka. „Ej, namojveru, či ten zbojník nebol Jano...“ zahromžil gazda. „Keby mi skrížil cestu, asi by som ho razom roztrhal.“ Gazda sa pobral bezradný domov, ľahol si na posteľ a celý deň sa umáral. Pokračoval v tom aj na druhý a tretí deň, i celý mesiac. Nevychádzal z domu, nepil a nejedol. Bál sa ísť medzi ľuďmi, iba by ho vysmiali. „Na mizine som, to je môj koniec,“ lamentoval. A keď si už naozaj myslel, že je to jeho koniec, na dvere domčeka prvýkrát po dlhom čase niekto zaklopal. Gazda sa pozviechal, nabral posledné sily, aby návštevníkovi otvoril dvere. Vo dverách stál Janko s dobráckym úsmevom a v rukách držal veľký batoh. „Gazda, pustite ma ďalej, vidíte, že mám v rukách ťažký náklad.“ Gazda s otvorenými ústami sledoval, ako vošiel Janko do izby a sadol si na stoličku. „No tak, gazdíček, hádam mi niečo dobré ponúknete,“ ozval sa Janko odvážne. „Tuším si prišiel po výplatu, dvadsať palíc po chrbte by si si zaslúžil, veď si ma okradol a ešte si trúfaš do môjho domu prísť,“ zahromžil gazda. Janko otvoril vrece a vybral z neho dva mešce peňazí a odvetil: „Ja som vás, gazda,

neokradol, tu máte svoj majetok. Dúfam, že mi odpustíte to, čo som vám vykonal a prosím vás, aby ste na mňa zabudli, už ma nikdy neuvidíte.“ Janko vstal a pobral sa preč, no gazda mu zahatal cestu a rázne povedal: „Janko, neodchádzaj, vytrestal si moju lakomosť, si prešibaný, ale ukázal si mi, že osamotený človek je ako kôl v plote. Načo mi budú všetky peniaze, keď tu budem sám ako prst?“ Janko si opäť sadol a začal rozprávať, ako mu brat, ktorý žije neďaleko, pomohol s jalovicou. Žiadne čary to teda neboli.

Gazda ho po týchto úprimných slovách opäť oslovil: „Janko, zostaň v mojom dome, nie ako paholok, ale ako člen rodiny a zavolaj aj brata. Všetkého môjho majetku si môžete užívať a hospodáriť budeme všetci.“ Tak sa aj stalo, napokon všetci traja žili spolu na gazdovstve dlhé roky. Ľudia doteraz nevedia pochopiť, prečo tak pekne a v mieri žijú až dodnes. Je to však tajomstvo ich večného priateľstva, ktoré poznajú iba oni.